

Prezentul care nu trece. Comentarii la volumul: Emanuel Copilaș, *Marele jaf postcomunist. Spectacolul mărfii și revanșa capitalismului*, Editura Adenium, Iași, 2017, 320 p.

Marele jaf postcomunist. Spectacolul mărfii și revanșa capitalismului (Editura Adenium, 2017), coordonat de neobositul politolog Emanuel Copilaș, strânge între paginile sale atât de multe voci și poziții interpretative asupra problemelor curente, de natură socială și politică, ale României contemporane încât un cititor, nefamiliarizat cu dinamica câmpului de analize românești similare, ar putea crede că volumul este unul ca oricare altul. Nimic mai departe de adevăr. Volumul de față este o apariție insolită, pentru momentul actual, în România. Tradiția de analiză critică de stânga este evasinulă în spațiul politologiei de limba română de după căderea regimului sovietic ceaușist. Abia ultimii ani au adus o adiere de schimbare în această direcție necunoscută României după 1989 și chiar și în intervalul comunist, unde spiritul protestatar al intelectualilor progresiști a lipsit (aproape?) cu desăvârșire. Tranziția niciodată finalizată, pentru că în sine nu are capăt, cum corect a subliniat Florin Poenaru în cartea sa *Locuri comune* (Editura Tact, 2017), a suplinit mecanismul ideologic de justificare a tuturor reformelor neoliberale de după Revoluția din 1989. Cum, de altfel, atrage atenția Emanuel Copilaș la începutul cărții „anticomunismul pragmatic mai are și alte avantaje: acela de a eluda faptele comise de protagoniștii săi înainte de 1989, reinvențați discursiv peste noapte ca stâlpi ai democrației românești, acela de a cere, în numele unei democrații a cărei legitimitate provine din exterior, nu din interior, influențarea sau neluarea în considerare a unor rezultate electorale (1990, 1992) și, în sfârșit, avantajul de a submina

capitalul autohton, considerat apriori corupt și tributar unor mentalități comuniste, de către capitalul internațional, avid în a-și crea o periferie redutabilă în acest spațiu până nu demult inaccesibil, cu ajutorul deloc dezinteresat al elitei politice și intelectuale locale” (p. 7). Postcomunismul apare ca luneta nu tocmai precisă, prin care cerul ideologic este contemplat, cu scopul de a ghici ce modificări vor avea loc pe pământul de dedesubt, cel ferm în consecințe și instabil în practici al vieții economice din România capitalistă.

Volumul este divizat în două mari secțiuni, din care prima este, de fapt, o înlănțuire de eseuri, provenind de la o mulțime de cercetători cu specialități diferite, prin care se caută o înțelegere a întregului parcurs social „postcomunist”, în vreme ce a doua parte adună o suită de studii separate pe domenii profesionale distincte. Primul eseu, aparținând lui Horea Băcanu, încearcă o etapizare a perioadei scurse din 1989 încoace. Avem întâi anii tatonării democratice de până în 1992, apoi crearea unui regim capitalist liberal, o imitație falimentară și haotică a unui model imaginar despre Occident, proces care va fi continuat, cu pedala accelerației apăsată până la capăt, în perioada președenției lui Emil Constantinescu (1996-2000). Anii 2000-2004 nu sunt doar cei ai preaderării la Uniunea Europeană, ci și aceia în care privatizările celor mai mari companii de stat se fac de către partidul moștenitor al PCR, PDSR, un alt partid românesc (deși cel mai mare) partener și susținător al pătrunderii capitalului străin, cel înzestrat cu forțe titanice, în economia răvășită de falimente și șomaj a României premierului Adrian Năstase.

Perioada de după Marea Recesiune aparține celei de a treia faze a „tranziției” românești, conform lui Horea Băcanu. „Faptul că piața internă a României a ajuns să fie o mare piață externă pentru producătorii mari internaționali sau doar un bazin de forță de muncă (în unele domenii și centre urbane chiar cu o specializare înaltă) arată lipsa de strategie a decidenților” (p. 23). Horea Băcanu are un mesaj clar de transmis: elitele postcomuniste s-au îmbogățit din privatizări, capitalul global continuă să o facă chiar la cote mai înalte decât firavul capital autohton, iar marile mase, puhoaiete proletare, au devenit corol roborilor aflați în exod pe pământurile agricole ale Italiei și Spaniei.

Cea de a doua încercare de a clarifica perioada post-1989 aparține Anei Bazac, care se ocupă de *leadershipul* politic românesc, așa-numita birocrație de partid și de stat. Înainte de 1989, aceasta trăia, mai ales după 1980, prin a desfide lipsurile și grijele materiale tangibile ale populației, pentru ca, imediat după Revoluție, aceeași elită să jefuiască, ajutată de investitorii strategici veniți din ținuturile magice ale Apusului, avuția comună în prima fază, iar abia apoi să exploateze, în folos personal, prada însușită fraudulos. Muncitorimea a fost pulverizată, iar din fragmentele rămase s-au încheșat proletarii cu salarii de mizerie ai primelor decenii de după 1990. Spiritul mic-burghez pre-1989, răspândit în toate profesiile regimului ceaușist, s-a manifestat, chiar dacă nu în aceeași măsură, cu pregnanță în România contemporană. Intelectualitatea umanistă și tehnică a sprijinit ideologic aceste măsuri de jefuire a bogăției comune. Furtul din avuția colectivă are, crede Ana Bazac, o origine de clasă. „Despre jaf nu trebuie vorbit în termeni abstracti, ca și cum doar a avut loc și a fost făcut de anonimi. El are o origine de clasă, s-a desfășurat și se desfășoară ca o *formă de luptă de clasă*, de presiune de sus împotriva ansamblului populației: putem prelua fără sfială formula 1% versus 99%” (p. 43).

Vladimir Pasti, un nume deja cunoscut în analiza întreprinsă asupra perioadei co-

muniste cu reverberații în societatea postrevoluționară, susține că întreaga tranziție postcomunistă a căzut, încă de la început, în sarcina elitelor. Practic, ceea ce se numește cu larghețe „postcomunism” este un alt nume pentru mecanismele de creare a unei realități sociale noi de către moștenitorii, mai mult sau mai puțin iliciți, ai Vechiului Regim. Neoliberalismul aparține ca discurs dominant câștigătorilor politici și economici ai trecerii de la economia centralizată la cea de piață liberă (aparent) dereglementată. „Există o ruptură (clivaj) semnificativă între elitele societății românești contemporane (cca 10-20% din populație) și societatea în ansamblul ei, care organizează restul populației. Această ruptură, creată de-a lungul tranziției, atât ca efect al reformelor instituite politic, cât și al modelărilor și evoluțiilor produse de tranziția spontană, s-a accentuat în ultimul deceniu și este în continuare producătoare a unei distanțe din ce în ce mai mari între elitele conducătoare ale societății și societatea însăși” (p. 62). Mai mult decât marele jaf, care a acompaniat neoliberalismul ca umbra sa, Vladimir Pasti deplânge autoizolarea elitelor de păturile sociale majoritare.

În esul lui Dani Sandu întâlnim câteva statistici care arată cum versiunea statului minimal și a lichidării ponderii ajutoarelor sociale în economia națională, ceea ce se constituie într-un credo neoliberal radical, nu este versiunea de capitalism îmbrățișată chiar de populațiile Occidentului. Ambițiile elitist-neoconservatoare, deși au o oarecare susținere în rândurile populației românești, nu au nimic (sau prea puțin) de împărtășit cu valorile democratice vestice. Cu toate că se vorbește în numele europenității și al valorilor toleranței și spiritului democratic, elitele intelectuale și politice locale promovează o serie de măsuri sociale, în numele unui Occident utopic și anacronic, care nu este susținut de însși vesticii în carne și oase.

Intervenția lui Adrian Paul-Iliescu este centrată pe ceea ce autorul califică drept contraperformața inteligenței locale.

Poziționarea ideologică neoliberală sau conservatoare, unanim anticomunistă, a celor mai mulți intelectuali în postcomunism provine, se pare, din nevoia acestora de a își spăla reputația maculată de „colaborarea” cu regimul ceaușist, dar și din pur oportunism social. „Adeziunea lor la reforma economică (privatizare, restituirea proprietăților, dereglementare etc.) nu venea primordial din atașamente bine informate față de principiile economiei de piață sau din adâncă înțelegere a dificultăților economice autohtone, ci dintr-un zel ideologic egoist” (pp. 80-81). Sărind în barca prooccidentală, intelectualii publici români notorii, majoritatea de dreapta, nu aveau nici calitatea profesională, nici curajul moral și nici spiritul critic necesare unei analize asupra problemelor în curs de desfășurare ale societății românești în intervalul 1990-2008. De parcă situația nu ar fi fost oricum suficient de complicată, intelectualii români sunt în mare parte complet decuplați de la dezbaterile sociale ale intelighenției vestice, oricare ar fi aceasta. „Așa se explică faptul că au fost propagandiștii ideali ai unor politici care au anihilat dezbaterea publică și au facilitat instalarea definitivă a capitalismului de pradă în România” (p. 89). Adrian Paul-Iliescu este probabil cel mai pesimist dintre participanții la acest volum colectiv.

Gabriel Bădescu trece în revistă problema inegalității sociale în România, care, asemeni celor mai multe state est-europene, a atins dimensiuni apreciabile chiar față de media UE în ultimul sfert de veac. Statisticile asupra subiectului se pot găsi actualizate pe platforma Eurostat.

Politicianul PSD Gabriela Crețu, deși are de câteva mandate parlamentare susținerea unui partid fără politici veritabile de stânga, trage concluzii personale, scrise într-o notă defetistă, despre discursul virulent anticomunist și valorile de piață deregularizată promovate de toate partidele politice. Contribuția autoarei la întreaga dezbatere privitoare la jefuirea activelor publice după

1989 constă în a ne reaminti legalitatea acestor metamorfoze economice. Pur și simplu, parlamentarii români, inclusiv colegii doamnei Gabriela Crețu, au furat „absolut legal” (p. 108). Retrocederea proprietăților foștilor posesori de dinainte de 1948 a fost zona în care s-a lucrat cel mai profitabil în spiritul exproprierii bunurilor tuturor și în vederea sfintei împroprietări a unei oligarhii locale, din care, ceea ce autoarea nu menționează negru pe alb, PSD face, trup și suflet, parte. Schimbarea? Ea începe, cum altfel?, „în noi înșine”. Din câte se întrevește, individualismul mic-burghez nu poate fi alungat niciodată din cetate, fiind constitutiv oricărei platforme social-democrate.

Andrei Panțu aruncă o privire pe privatizările frauduloase ale României postcomuniste, unde descoperă un fenomen global la nivelul anilor 1980-2000.

Articolul lui Cristian Dogaru merge chiar mai departe, urmărind parcursul capitalului financiar românesc, în care Banca Națională a României a ocupat rolul de judecător al tuturor activităților bancare majore din intervalul tranziției. Sincopele, bulele financiare, falimentele dezastruoase ale unor bănci private, rata inflației dată peste cap și imensele probleme financiare ale României de după 1989 au ca responsabil major BNR-ul și politicile sale macroeconomice, care, în cele mai multe situații, au lăsat de dorit, iar atunci când s-a realizat o anumită stabilitate efemeră aceasta a venit pe filiera instituțiilor bancare europene, pe seama centrului care dă mereu tonul periferiei, atât în bine, cât, mai ales, în rău.

Intervenția lui Aurelian Giugăl este salutară din două puncte de vedere: pe de o parte, tabloul demografic și gradul de urbanizare în epoca interbelică se prezintă mai degrabă ca un sinistru Tartar, nu precum în poveștile mitologice ale intelectualilor de dreapta postdecembriști, în care interbelicul figurează ca o nemuritoare Grădină a Hesperidelor, pe de altă parte, în ciuda unor realizări modernizatoare indiscutabile și ne-

cesare în intervalul comunist, postcomunismul aduce dezechilibre economice și crize demografice care fac procesul de modernizare românesc pe model occidental un deziderat aflat încă la orizont. În afara câtorva centre urbane, care au recuperat decalajele de dezvoltare față de majoritatea centrelor capitalismului dezvoltat, restul țării a suferit în rural și sărăcie. „Dacă din punct de vedere demografic comunismul a însemnat o urbanizare în marș forțat, postcomunismul românesc a făcut drumul invers, depopulare, inclusiv în mediul urban, pe fondul deteriorării economice și sociale” (pp. 141-142). Un alt articol al lui Aurelian Giugăl punctează implacabil poziția periferică a cadrelor academice din România. Cu toate că elitele intelectuale pretind că populația de rând nu trăiește în spiritul și conform standardelor țărilor dezvoltate ale continentului european, în pofida faptului că trei milioane de români, mai degrabă săraci și slab calificați educațional, trăiesc și muncesc în Occident, tocmai universitarii români, prin absența lor din revistele cotate internațional și prin neparticiparea la disputele ideologice din Apus, își trădează provincialismul și neacomodarea cu Europa de Vest. „Dacă îi măsoară pe universitarii noștri cu omologii lor, nu cei din Europa Occidentală, ci măcar cei din Europa Centrală, vom descoperi hăul ce-i separă. Sunt mulți profesori, inadmisibili de mulți, care nu au profil pe *Research Gate*, *Google Scholar* sau alte platforme ce măsoară performanța academică. Despre concursurile pe posturile din universități ce să spunem?” (p. 318). Acolo domnește clientelismul și nepotismul, firește.

Alexandru Mamina reia tematica din eseul lui Adrian Paul-Iliescu și din cărțile acestuia, îndeosebi aceea a intelectualilor publici locali și a partizanatelor lor ideologice hibride (grupul GDS, cercul din jurul editurii Humanitas, Colegiul Noua Europă), cu diferența notabilă de a crede în soluția unei ieșiri din climatul toxic al intelectualității românești aservită oricărui fel de putere. „Cel

mai grav nu este că aceștia își cultivă public fantezia aristocratismului – atitudine la fel de legitimă ca oricare alta într-o țară liberă –, ci faptul că nu o fac în mod onest, întreținând confuzia insidioasă dintre elitism, liberalism și democratism, în paralel cu aceea dintre mobilizarea civică și tendințele autoritare” (p. 157). Claudiu Gaiu încearcă să traseze principalele curente intelectuale cu impact la publicul educat și urban după 1989, concentrându-se tot pe sfera literară și eseistică, avându-i ca protagoniști pe intelectualii de dreapta binecunoscuți în perioada postcomunistă. „Bineînțeles, niciunul dintre discipolii anilor '70-'80 nu va aluneca pe terenul mlăștinos al ezoterismelor băștinașe. Acest tip de căutări, autohtonism-muzical sau spiritualism-filosofic, are un dublu sens, niciunul legat de anacronismul unei întoarceri spre trecut. Poate nu au fost cele mai bune unelte, însă filo-medievalismul rock, hermeneutica limbii române sau mistica orientală au fost încercările locale de a numi noul subiect al modernității târzii în răsăritul continentului. Ivite în anii agoniei socialismului local, după explozia lor în anii '90, aceste fenomene se vor epuiza într-un conformism ce alătură conservatorismul societal cu valorile pieței” (p. 167).

Vladimir Borșun studiază geneza ideologiei neoliberale și ascensiunea sa fulminantă odată cu anii '80 până la deplina sa maturizare la începutul acestui secol. Fiind un proiect de clasă, neoliberalismul aparține elitelor financiare și industriale ale economiei globale, și reprezintă versiunea utopică a unui tip de economie de piață, decuplat de la orice proiect de solidaritate socială, favorabil în întregime acumulării de bogății la un singur pol al societății. „Astfel, clasele conducătoare s-au folosit de toată puterea lor financiară, politică, mediatică și culturală pentru a impune și consolida noua lor ideologie, iar asta s-a întâmplat nu în conformitate cu realitățile economice, așa cum s-a pretins mereu, ci tocmai în pofida lor! Ideologia neoliberală a penetrat atât de adânc conștiin-

ța colectivă încât a devenit, în termenii lui Gramsci, „simțul comun” al epocii noastre, ortodoxia pe care până și partidele social-democrate au ajuns să o îmbrățișeze cu sfințenie” (p. 177). Proiectele politice europene antineolibérale de după Marea Recesiune nu au demonstrat nici forță, nici o considerabilă rezistență în afara ordinii dominante, crede Vladimir Borșun, iar „noile mișcări și partide de stânga trebuie să evite iluzia reformistă de a crede că pot câștiga împotriva marelui capital fără să renunțe la capitalism” (p. 179).

Mihai Dinu Gheorghiu caută o clarificare conceptuală a jafului, tâlhăriei și exploataării, aproape ca într-un articol de dicționar enciclopedic, subliniind legăturile ascunse dintre câteva noțiuni și realitățile istorice contemporane.

Cu aceasta facem trecerea la cele câteva studii de caz care formează a doua parte a volumului colectiv. Liviu Chelcea și Ioana Iancu analizează condiția parcajiilor din centrul Bucureștiului, lumpenproletari ai anilor '90 și 2000, majoritatea de etnie romă, care, locuind în case de patrimoniu insalubre din Centrul Vechi al capitalei, cer sume modice pentru a pune la dispoziție locuri de parcare șoferilor grăbiți și cu programul de muncă încărcat. Scopul este de a arăta interacțiunea socială dintre o pătură *well-off*, apărută în tranziție, și pierzătorii aceluiși interval istoric. Primii îi suspectează pe cei din urmă că sunt periculoși, dar, în același timp, leneși și inutili din punct de vedere social. Traficul aglomerat din capitala României este expresia creșterii numărului de autovehicule pe fondul dinamicii economice pozitive a municipiului București în postcomunism. Economia de piață românească a creat simultan acumularea de suficiente resurse într-o secțiune a societății, în așa măsură încât numărul de mașini a sărit de un milion într-un oraș de două milioane de locuitori, și pauperitate în altele, acolo unde politicile publice funcționează defectuos sau deloc. Doctrina neoliberală îi deprivează pe cetățenii auți de locuri de parcare publice

decente, iar pe parcajii îi obligă la acest mod de existență miser din simplul motiv că ajutoarele sociale destinate lor sunt prea mici, iar locurile de muncă, chiar și pentru munci necalificate, prea puține. Primăria este spectator în propriul oraș, administrat însă, în urma unui vot democratic, de către aceasta. Depolitizarea, în sensul de iresponsabilitate civică în fața electoratului, și privatizarea reală a sarcinilor primăriei duc la situația analizată de cei doi cercetători.

Ciprian Domnișoru se concentrează pe reformele din sănătate, propuse de către guvernarea PDL în anul 2009, măsuri care au dus la închiderea multor spitale din mediul rural, contribuind la exodul medicilor în străinătate. Reformele neoliberale nu doar că s-au dovedit ineficiente, dar au pustiit sate, comune, orașele și cartiere întregi ale României postcomuniste. Rezultatul acestei organizări economice a societății este excluderea și alungarea întregii clase sociale din *polis*.

Vasile Ernu citește lupta anticorupție în cheia unor confruntări pseudolegale pentru acapararea resurselor existente de pe piață între tabere adversare de corupți. Dacă frăția corupților neoliberali cere subordonarea totală a politicului de către interesele economice aferente, ceilalți, corupții fără mari ambiții burgheze, dar în continuare bogați, se comportă patriarhal cu cei din anturajul lor, luând și dând mită, ungând astfel cu vaselină mașinăria socială, cât de cât funcțională sub acest chip. Pe lângă instituțiile statului, în genere, slabe, apare un *metastat*, alcătuit din rețele corupte, care, prin intermediul mitei, circulă și redistribuie resurse. Corupția este democratică conform lui Vasile Ernu. Lupta anticorupție este calul de bătaie al corupților occidentali, al marelui capital în regiune, elitocentric. Întâi de toate, lui Vasile Ernu ar trebui să i se reamintească observația Gabrielei Crețu, senatoare PSD, conform căreia marele jaf postcomunist a fost deja și de mult legiferat în Parlamentul țării. Corupții locali se acoperă de hotărâri de

guvern și ordonanțe de urgență, date cu dedicație, fiind maeștri în materie de birocrație, pe când marea corupție neoliberală visează la o infrastructură legală previzibilă și relativ stabilă, protejându-le afacerile și punându-le în dificultate, ca parte din contract, angajații. Pledoaria lui Vasile Ernu pentru versiunea estică de organizare socială coruptă, față de cea vestică, mediată prin lobby transparent și mult mai intruzivă social, este o întoarcere retrogradă, nici măcar corectă factual, la o aristocrație țaristă, mândră, omnipotentă, în-apaioată și miloasă din când în când, și atunci doar la sărbătorile religioase majore de peste an și la nunțile împărătești.

Dinu Guțu discută despre efectul finanțării POSDRU asupra mediului academic românesc, ultramarginal în Europa. Aceste proiecte, realizate cu bani europeni nerambursabili, nu au purtat răspunderea decât pentru crearea câtorva sute (mii?) de locuri de muncă la nivel național, nu au ținut pe loc rata emigrării și nu au scăzut nici cu 1% sărăcia în România. Cu toate acestea, universitarii au încasat sume frumoase, și-au confirmat poziția de *middle class*, pe care aspiră să o permanentizeze pe treapta lor socială, uitând, ca de obicei, să facă cercetare științifică autentică și de calitate, obiectul meseriei lor academice.

Alexandru Bogus discută despre raportul capital-muncă în România și despre cele mai mici salarii medii din Uniunea Europeană. Clasa muncitoare din România, dacă se mai poate vorbi de așa ceva, este, având în vedere remunerațiile modeste, cea mai exploataată din întreaga Uniune, chiar dacă avem o productivitate a muncii mai mică în medie, dar nici pe departe păstrând proporțiile aritmetice ale salariilor, față de centrele capitaliste dezvoltate. „Așadar, un angajat român câștigă în medie o jumătate din cât câștigă un muncitor în Europa de Est și de peste opt ori mai puțin decât un angajat din Europa de Vest. Un casier român dintr-un hypermarket câștigă un salariu brut de 375 de euro, în timp ce un casier german câștigă 3.167 de

euro pentru aceeași muncă”. Am putea adăuga că munca se face probabil pentru același patron paneuropean.

Călin Goină reia subiectul predării religiei ortodoxe în școlile publice din România. Predarea evoluționismului în licee și gimnazii este încă un deziderat ultramodernist. Disciplina științifică biologie apare ca secundară față de mesajul, colorat dogmatic, al credinței naționale și de stat, aflată în păstoria Bisericii Ortodoxe Române. Un parcurs similar ideologic întâlnim în Federația Rusă, țară în care ortodoxismul atinge temperaturi chiar mai alarmante, în materie de politizare instituțională pe filieră clericală, decât în România.

Ioan Biriș se concentrează pe situația actuală a satului Nădaș din județul Arad, unde familia de moștenitori Colțeu profită de legile generoase ale restituirii vechilor proprietăți (funciare) și pune mâna pe aproape tot pământul satului și pe mare parte din clădiri. Aberațiile legislative sunt completate de falsificarea istoriei recente și a genealogiilor, având ca alibi anticomunismul, unde principiul *restitutio in integrum* legitimează epoca interbelicului ca o nouă Arcadie. „Legislația retrocedărilor s-a dovedit un mediu atat de propice pentru nașterea mafii retrocedărilor, a drepturilor litigioase, mafii în care găsești de-a valma notari publici, avocați și judecători, amatori de proprietăți și interlopi, încât, după cum se poate vedea în ultima vreme, DNA-ul nu mai prididește să facă dreptate!” (p. 277).

Irina Zamfirescu (re)aduce în discuție sensul locuințelor sociale și modul în care acestea au fost întâi date celor săraci la începutul anilor 1990 – totuși, în condiții legale neprecizate și neanalizate de către autoare –, adesea în clădiri istorice de o anumită frumusețe arhitecturală, pentru ca apoi, mai ales după anul 2000, când economia țării începe să crească vizibil, să fie preluate, evacuate de locatarii deveniți brusc superflui, și date în folosire (dacă nu chiar înstrăinate prin acte false) unor persoane private, antrepren-

norii din zona crimei organizate, desfășurând activități străine de interesul public. „Lipsa politicilor sociale este traductibilă în logica unei politici mai ample de dispreț și izgonire activă a celor mai slabi și mai greu de aliniat la dezideratele „creșterii economice” ale orașelor. Având în vedere curentul rasist și disprețuitor la adresa persoanelor sărace în rândul cetățenilor, oamenii politici se pot simți legitimați să practice o politică neoliberală de înlăturare a persoanelor devenite „indezirabile” pentru majoritate” (p. 290).

Monica Stroe și Bogdan Stroe analizează cazul câtorva localități dobrogene sărace, locuite de lipoveni, turci, haholi și italieni, unde, în ultimul deceniu, s-a înjghebat o butaforie turistică pe gustul vizitatorilor occidentali care ridică în slăvi specificul cultural oriental al zonei, specific invocată, exhumată, inventată și reinventată pentru a deservi vilegiaturiiștilor relativ prosperi, mari amatori de prejudecăți culturale extraoccidentale. Brandul turistic mult invocată este reversul unei imagini a colonistului care le face pe plac celor ahtiați după safari sau narghilea-café în decor de 1.001 de nopți, constituind „forme globalizate de imaginare a turismului menite să captureze „autenticitatea” locală în reprezentări inteligibile universale. Precaritatea este astfel revalorizată pozitiv și dă spațiului conotații de „exotic”, „tainic”, „primordial”, care invită un public boem, urban, burghez, cosmopolit la explorări ecoturistice specifice turismului neocolonial” (p. 297).

Iulia Popovici discută despre privatizarea teatrelor de stat în România capitalistă și despre marginalitatea și sărăcia artiștilor din zona teatrelor independente de finanțele publice. În pofida cifrei crescute de absolvenți ai facultăților de profil vocațional și artistic, numărul teatrelor a scăzut proporțional după 1989, ceea ce dăunează direct breslei artiștilor. Slaba sindicalizare și cvasimonopolul de stat asupra profesiei de actor afectează viața cotidiană a lumpenproletariatului actoricesc. Thalia a ajuns în felul acesta o hetairă a tim-

purilor noastre, o probă în plus că muncile spiritului sunt doar servicii și atât.

Scrisoarea lui Alexandru Petria, ornată de exprimări patetice și de o tristețe rece și cinică privind soarta societății românești, nu își găsește locul în această parte a volumului, fiind mai curând un text aflat în răspăr cu eseistica și luările de poziție articulate din acest volum.

În concluzie, *Marele jaf postcomunist* inventariază câteva subiecte de maximă actualitate, cu toate că majoritatea chestiunilor amintite existau și puteau fi conștientizate de acum zece sau cincisprezece ani. O parte semnificativă din eseuri se concentrează pe problemele disputelor culturale și ale raporturilor intelectualilor între ei sau ale acestora cu alte categorii sociale sau cu autoritățile statului și ale vieții politice. România reiese, destul de previzibil, de altfel, ca fiind o societate acut scindată, în care clasele sociale sunt consolidate în rețele de interese aflate în afara legii sau abuzând de ea, iar lipsurile, subdezvoltarea și dependența politică și economică de Occident apar ca nemaisurprinzând pe cineva. O dovadă printre altele a acestei poziții subalterne, de semicolonie, este chiar alcătuirea acestui volum: dată fiind gravitatea situației sociale românești în ansamblu, ne-am fi așteptat ca fiecare subiect să fi fost deja abordat, într-o manieră specializată, de o comunitate solidară de economiști, politologi, istorici contemporani, sociologi sau chiar geografi. În schimbul acestei imaginare colecții de studii fundamentale asupra cotidianului românesc ne mulțumim cu o serie de eseuri, articole, comentarii generale, critici punctuale, bruioane etc. despre o societate care, parcă, refuză să fie înțeleasă altfel decât în fuga condeiului și a părerilor efemere, generoase și, în definitiv, desigur, corecte.

Dan Neumann